

Удосконалення інфраструктури як засіб соціально-економічної інтеграції прикордонних урбанізованих територій

Встановлено значення інфраструктури урбанізованих територій для соціально-економічної інтеграції прикордонних регіонів, проаналізовані інфраструктурні обмеження розвитку урбанізованих територій в Україні, а також обґрунтовані засоби для їх нівелювання.

Ключові слова: інфраструктура, урбанізована територія, прикордонний регіон, інтеграція, транскордонне співробітництво.

Актуальність дослідження. Системні проблеми економіки України обумовлюють необхідність обґрунтування пріоритетів територіальної соціально-економічної інтеграції прикордонних регіонів та пошуку альтернативних механізмів реалізації модернізаційної парадигми на регіональному рівні. Здійснення ефективних реформ потребує нівелювання інфраструктурних обмежень територіального розвитку, які перешкоджають інтегруванню вітчизняних транспортних коридорів до загальноєвропейської інфраструктури, створюють загрози безпеці систем життєзабезпечення міст, знижують рівень конкурентоспроможності урбанізованих територій. Перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування стоїть завдання пошуку додаткових інструментів та ресурсів для розвитку міської інфраструктури, системи життєзабезпечення міст, створення умов для підвищення ефективності та надійності функціонування житлово-комунального господарства, беззбиткової діяльності підприємств галузі, залучення інвестицій у технічне переоснащення об'єктів житлово-комунального господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка дослідників процесів сучасної урбанізації (С. Вебстер, Ф. Ву, Ч. Го, І. Джилл, Ф. Жанг, Г. Роджерс, А. Янг) відзначають, що нині дедалі більше зростає роль інтегративних факторів цього процесу [5], серед яких ключове місце займає рівень розвитку інфраструктури, а його сфера, раніше локалізована в містах, поширюється і на сільську місцевість, охоплюючи все суспільство загалом [2]. Ця теза є особливо актуальною для західних прикордонних територій України, зважаючи на євроінтеграційні цілі нашої держави.

Цілями статті є встановлення значення інфраструктури урбанізованих територій для соціально-економічної інтеграції прикордонних регіонів

України, визначення інфраструктурних обмежень розвитку урбанізованих територій в нашій країні, а також обґрунтування засобів для їх нівелювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки високорозвинена інфраструктура має суттєве значення для ефективного функціонування економіки, показники якості інфраструктури розглядаються при оцінці рівня конкурентоспроможності держав і регіонів. Так, динаміка індексу якості інфраструктури України (складника індексу глобальної конкурентоспроможності) демонструє досягнення позитивних результатів у вдосконаленні транспортних, телекомунікаційних мереж, хоча рівень цього показника досить низький (рис. 1).

Причому вищий рівень розвитку інфраструктури характерний, переважно, для більш урбанізованих регіонів України (рис. 2). Для західних прикордонних регіонів притаманним є досить низький індекс якості інфраструктури (Волинська обл. – 3,6, Закарпатська обл. – 3,6, Львівська обл. – 3,8), що є стримуючим фактором для соціально-економічної інтеграції територій.

Якісна інфраструктура як основа розвитку урбанізованих територій (міст, селищ міського типу та прилеглих до них приміських зон) має не лише місцеве, а й транскордонне значення. Саме тому євроінтеграційні інструменти ЄС, зокрема Європейський інструмент сусідства і партнерства, що поширюється на Україну, містять пріоритети та заходи з модернізації

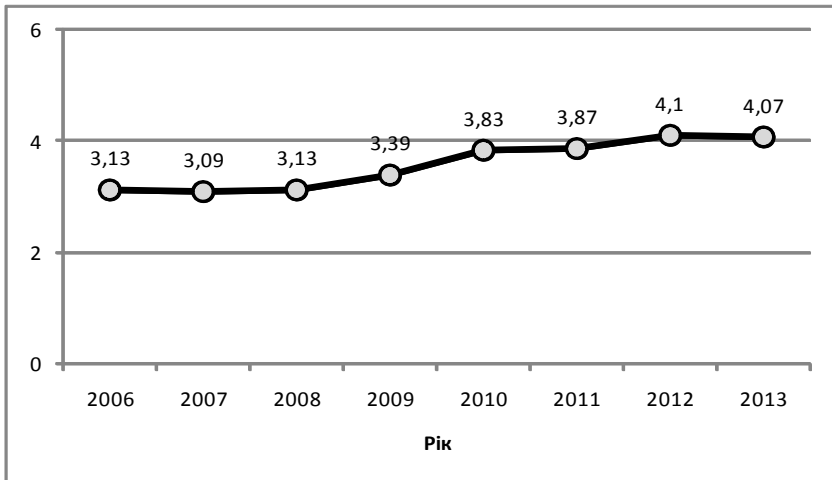

Рис. 1. Динаміка індексу якості інфраструктури України (складника індексу глобальної конкурентоспроможності), 2006-2013 рр. [3]

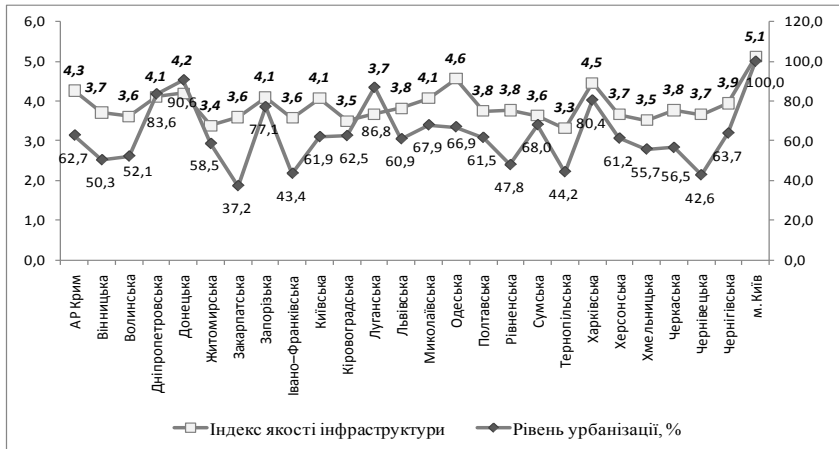

Рис. 2. Рівень урбанізації та індекс якості інфраструктури регіонів України, 2013 р. [6; 8]

інфраструктури. Адже розвиток інфраструктури сприяє залученню потенційних інвесторів, підвищенню рівня життя населення, а також поглибленню соціально-економічної інтеграції прикордонних територій. Так, захід 3.1 Транскордонної програми «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007-2013» присвячений удосконаленню транспортної інфраструктури. У межах Заходу 1.2 Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Молдова 2007-2013» здійснюються ініціативи співробітництва в сфері транспорту та енергетичної інфраструктури. Для виконання Заходу 1.3 Транскордонної програми «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013» було надано підтримку проектам, що включають підвищення якості та доступності соціально-економічної інфраструктури, зокрема, в сфері транспорту, енергетики, логістичних систем, безпеки транспорту та водопостачання.

Прикладами успішних транскордонних проектів з модернізації інфраструктури, що здійснені в межах Європейського інструменту сусідства і партнерства є: «Чиста вода на Побужжі – транскордонна система водопостачання Грубешова і Володимира-Волинського» (загальний бюджет 820 тис. євро); «Вдосконалення доступності Бещадського повіту та Старого Самбора шляхом інтеграції заходів до транспортної інфраструктури» (4 462,9 тис. євро) [1].

Інфраструктурні обмеження розвитку урбанізованих територій в Україні проявляються в таких аспектах:

1. Неналежний стан міжміської та міжрегіональної транспортної інфраструктури гальмує міжрегіональну та внутрішню регіональну інтеграцію. Так, за довжиною автомобільних доріг Україна значно відстає від країн Європи схожих за розміром території та чисельністю населення. Зокрема, у Франції довжина автомобільних доріг більша у 6,3 разу, в Англії – у 2,5 разу, у Польщі – у 2,5 разу. Фактично на рівні 2000 р. залишається щільність залізничних колій загального користування у регіонах [4].

2. Вулично-дорожня мережа є недосконалою, а значна частина об'єктів дорожньо-мостового господарства потребує модернізації. Тільки 7,5 тис. км доріг у населених пунктах (4% загальної протяжності доріг з твердим покриттям) обладнано закритою дощовою каналізацією. Її відсутність позначається на експлуатації дорожнього покриття та призводить до негативних явищ в умовах можливої повені та паводків. Один з найгірших показників за кількістю мостів та шляхопроводів, що мають обмежену несучу спроможність або перебуває в аварійному стані, є у Львівській обл. – 18 % [7].

3. Житлово-комунальна та енергетична інфраструктура великих і малих українських міст здебільшого морально та фізично застаріла. Недостатня ефективність реформування цієї сфери у попередні роки спричинила домінування природних монополій у галузі, які продемонстрували неспроможність надавати споживачам якісні послуги, вчасно реагувати на виклики ринку і макроекономічні шоки, утримувати основні фонди підприємств житлово-комунального господарства в належному робочому стані.

Незважаючи на складність посткризового відновлення вітчизняної економіки мали місце окремі дієві кроки з модернізації міської інфраструктури, а саме:

1. Реалізація масштабних інвестиційних проектів із розвитку інфраструктури урбанізованих територій, у тому числі з залученням міжнародної технічної допомоги.

2. Використання кращого світового досвіду управління регіонами та впровадження енергозберігаючих технологій.

3. Реформування житлово-комунального господарства міст через запровадження ринкових механізмів, створення конкурентного середовища на ринку комунальних послуг, що досягалось, передусім, шляхом створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, залучення приватних підприємств до утримання житлового фонду.

Необхідність модернізації інфраструктури як одне з ключових завдань державної політики задеклароване на загальнодержавному рівні. У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року відображено зв'я-

зок між потребою вдосконалення міської інфраструктури та територіальною соціально-економічною інтеграцією. Так, для досягнення цілей Стратегії виокремлено такі завдання, як «підвищення ролі та функціональних можливостей міст у подальшому розвитку регіонів за рахунок удосконалення планування розвитку інфраструктури міст», а також «зосередження регіональної політики на використанні потенціалу найбільших урбанізованих центрів через розширення мережі між субрегіональними та місцевими центрами і сільськими територіями, включаючи покращення транспортної доступності» [4]. З огляду на це, механізми та напрями модернізації міської інфраструктури повинні включати:

1. Державно-приватне партнерство, в межах якого необхідно зусилля спрямувати на:

- модернізацію енергооснащеності бюджетних установ та підприємств комунальної власності шляхом запровадження використання альтернативних джерел ресурсів в основному місцевого значення;
- зміну системи управління і забезпечення функціонування житлового фонду з метою створення умов для його реконструкції з утеплення багатоквартирних будинків та встановлення енергоефективного обладнання;
- впровадження довгострокових проектів технічного переоснащення підприємств житлово-комунального господарства на основі лізингу;
- заохочення приватного підприємництва до участі у модернізації інфраструктури, зокрема на умовах концесії.

Відповідні заходи доцільно реалізувати в межах регіональних програм розвитку державно-приватного партнерства (наприклад, Регіональної програми розвитку державно-приватного партнерства у Волинській області у 2013-2020 рр.).

2. Організацію обміну досвідом між містами з проблем реформування міської інфраструктури. Це можна реалізувати у рамках європейських проектів Twinning, а також за посередництвом Асоціації міст України, яка має кількарічний досвід зі створення робочих груп представників органів місцевого самоврядування міст для розробки та впровадження планів підвищення ефективності відповідних галузей.

3. Залучення провідних наукових установ до:

- розробки енергоефективних проектів, проектів запровадження використання альтернативних джерел ресурсів;
- здійснення постійного незалежного моніторингу та аналізу ефективності впровадження державних програм з модернізації міської інфраструктури, енергозбереження, зіставлення отриманих результатів із показниками ефективності аналогічних програм в інших

держав, підготовки відповідних рекомендацій щодо ефективної адаптації іноземного досвіду в Україні.

4. Запровадження спеціального навчання та цільових інформаційних кампаній з питань енергозбереження для населення, менеджменту підприємств та комунальної сфери. До реалізації таких проєктів доцільно залучати громадські організації, навчальні заклади, а також використовувати з цією метою сучасний інформаційний інструментарій соціальних мереж та Інтернет-спільнот, який нині показує свою високу ефективність.

5. Отримання іноземної технічної допомоги використання кращого світового досвіду управління регіонами та впровадження енергозберігаючих технологій, модернізації міської інфраструктури. Доцільно використати попередньо досягнуті домовленості з іноземними інституціями щодо фінансування спільних масштабних проєктів, що стосуються розвитку системи життєзабезпечення (проєкти «Розвиток міської інфраструктури – 2», «Підвищення енергоефективності у сфері централізованого теплопостачання України», проєкт GIZ «Енергоефективність у будівлях», проєкт GIZ «Муніципальний розвиток та оновлення старої частини міста Львова» тощо).

Висновки. Подальше соціально-економічне зближення прикордонних регіонів України в умовах євроінтеграційного поступу потребує дієвих заходів з розвитку інфраструктури. З метою поглиблення демонополізації ринку послуг з утримання житлового фонду, створення конкурентного середовища на ринку цих послуг місцевим органам влади необхідно стимулювати становлення сучасних інститутів самоорганізації населення, зокрема ОСББ, які є юридичними особами, мають конкретні права щодо захисту інтересів мешканців, користування житловим фондом, а отже, здійснюють розвиток житлово-комунальної інфраструктури на основі стійкої, вмотивованої ініціативи населення. Для вирішення питання обмеженості енергетичних ресурсів міської інфраструктури місцевим органам влади варто запровадити спеціальне навчання та цільові інформаційні кампанії з питань енергозбереження для населення, менеджменту підприємств та комунальної сфери. Ефективним видається реалізація цих завдань із використанням передового європейського досвіду в межах реалізації програм транскордонного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Projects. Програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» на 2007-2013 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pl-by-ua.eu/ua,5>.
2. Rodgers G. The impact of rural-urban migration on income distribution / Canadian Journal of Development Studies / Revue canadienne d'études du développement. –

Volume 4, Issue 2, 1983. Retrieved from http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02255189.1983.9670066#Urg37OV_Z9U

3. The Global Competitiveness Index data platform. Retrieved from <http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nsrdu2020_1.pdf
5. Джилл И. Сельско-городская интеграция в Центральной Азии / И. Джилл, Ч. Го [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.eabr.org/general/upload/docs/publication/magazine/no4_2009/n5_2009_4.pdf
6. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Назустріч економічному зростанню та процвітання. Фонд ефективного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf
7. Паспорт житлово-комунального господарства України. 2013 р. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/1215/Ukrein.pdf>
8. Чисельність населення на 1 січня 2014 року та середня чисельність за 2013 рік. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/ds/kn/kn_u/kn0114_u.html.

Засадко В. В. Совершенствование инфраструктуры как средство социально-экономической интеграции приграничных урбанизированных территорий.

Установлено значение инфраструктуры урбанизированных территорий для социально-экономической интеграции приграничных регионов, проанализированы инфраструктурные ограничения развития урбанизированных территорий в Украине, а также обоснованы средства для их нивелирования.

Ключевые слова: инфраструктура, урбанизированная территория, приграничный регион, интеграция, трансграничное сотрудничество.

Zasadko V. V. Infrastructure improvements as a means of social and economic integration of border urbanized areas.

The article identifies the role of infrastructure the socio-economic integration of border areas. Infrastructural constraints of urbanized areas development in Ukraine and reasonable means for their leveling are analyzed.

Key words: infrastructure, urbanized area, border region, integration, cross-border cooperation.